

FİNUCANE/BİRLEŞİK KRALLIK KARARI

Çev.: Araş. Gör. Cem Şenol*

Başvuru No :29178/95

Daire :4. Daire

Karar Tarihi :1 Temmuz 2003

10 Temmuz 2003 tarihinde yapılan müzakere sonucunda aşağıdaki karara varıldı:

PROSEDÜR

1. Davanın aslı, bir İrlandalı olan Bayan Geraldine Finucane (başvurucu)'nin, 5 Temmuz 1994'de İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (AİHS/Sözleşme)'nin eski 25. maddesine dayanarak Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda'ya karşı Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna (Komisyon) yaptığı 29178/95 nolu şikâyet başvurusuna dayanmaktadır.

2. Davada başvurucu Belfast'ta çalışan bir avukat olan Peter Madden tarafından, Birleşik Krallık Hükümeti (bundan sonra "Hükümet" olarak anılacaktır) ise Londra'da bulunan Dış İlişkiler ve Commonwealth ofisinden Bay C. Whomersley tarafından temsil edildi.

3. Başvurucu, kocası Patrick Finucane'nin ölümüne yönelik uygun ve etkili bir soruşturma yürütülmediğini iddia etmektedir.

4. Başvuru 11 Nolu Ek Protokolün yürürlüğe girdiği 1 Kasım 1998'de Mahkemeye aktarılmıştır.

5. Başvuru Mahkeme Tüzüğü'nün 52. maddesinin 1. paragrafı gereğince Mahkemenin 3. Dairesine gönderilmiştir. Bu daire içinde davayı inceleyecek Kurul, Sözleşme'nin 27/1. fıkrası gereğince Tüzüğü'nün 26/1. fıkrasının öngördüğü şekilde oluşturulmuştur.

6. 1 Kasım 2001'de Mahkemenin dairelerin yapısını değiştirmesiyle birlikte (Tüzük 25/1) dava, yeni oluşturulan 4. Daireye devredilmiştir (Tüzük 52/1).

7. Mahkeme 2 Temmuz 2002 tarihli kararı ile başvurunun kabul edilebilir olduğunu açıklamıştır.

8. Başvurucu ve Hükümet Tüzüğü'nün 59/1. fıkrası gereğince esasa ilişkin görüşlerini açıklamışlardır. Kurul taraflara danıştıktan sonra davanın esası hakkında duruşma yapmaya gerek olmadığına karar vermiştir.

* Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

9. Başvurucu 1950 doğumludur ve Belfast/Kuzey İrlanda'da yaşamaktadır.

10. Başvuranın kocası olan avukat Patrick Finucane, 12 Şubat 1989'da, saat 19.25 sıralarında evlerine giren maskeli iki kişi tarafından, başvuran ve üç çocuğunun önünde öldürülmüştür. Başvurucu ise muhtemelen seken bir kurşun tarafından yaralanmıştır. Patrick Finucane başından, boynundan ve göğsünden vurulmuştur. Başına altı kurşun isabet etmiştir. Bu kurşunlardan bir ya da daha fazlasının vurulup düştükten sonra yerde yatarken 15 inçlik (yaklaşık 40 cm) bir mesafeden ateşlendiğine ilişkin kanıt bulunmaktadır. Cinayetten sonraki gün, 13 Şubat 1989'da bir kişi basın kuruluşlarına telefon ederek aslında bir avukat değil Provisional Irish Republican Army¹ (PIRA) subayı olduğunu söylediği Patrik Finucane'in öldürülmesini Kraliyet yanlısı yasadışı paramiliter bir grup olan Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF) adına üstlenmiştir.

11. Patrick Finucane Kuzey İrlanda'daki çatışmadan kaynaklanan yüksek profilli bazı davalarda görev almış ve uyuşmazlığın her iki tarafından da müvekkilleri olan bir avukattır. Cinayetten önce Royal Ulster Constabulary (RUC - 1922 - 2000 yılları arasında Kuzey İrlanda'da görev yapan polis gücü) subaylarından müvekkilleri kanalıyla haberdar olduğu ölüm tehditleri almıştır. Başvurucu, eşinin bu davalardaki çalışmaları nedeniyle cinayetin hedefi haline geldiğine inanmaktadır. Patrick Finucane'e yönelik olarak 1970'lerin sonundan itibaren zaman zaman tehditler yapılmıştır. Brian Gillen'i RUC'un gözaltında yaptığı kötü muameleyle ilişkin bir davada temsil ettikten sonra tehditler yapılmıştır. Müvekkilleri Castlereagh gibi gözaltı merkezlerinde sorgu sırasında polislerin kendilerine karşı kötü muamelede bulunurken Finucane'i öldürmekle tehdit ettiklerini ifade etmişlerdir. 5 Ocak 1989'da, ölümden 5 hafta önce, Finucane'in müvekkillerinden birisi bir RUC görevlisinin Finucane'in kendi sonuyla tanışacağını söylediğini bildirmiştir. Başka bir müvekkili ise 7 Ocak 1989'da Finucane'in öldürüleceğinin söylendiğini ileri sürmüştür. Finucane o tarihte İngiltere'de iç güvenlik ve polisi güçlerinden sorumlu olan yönetim organı durumundaki İçişleri Bakanlığı Müsteşarı (Parliamentary under Secretary of State for the Home Department) ve milletvekili olan Douglas Hogg'un 17 Ocak 1989 tarihinde Terörizmin Engellenmesi Yasasına ilişkin bir komite toplantısında söylediği: "Bir gerçeği büyük bir üzüntüyle söylemek zorundayım ki; Kuzey İrlanda'da IRA'ya haksız yere sempati duyan bazı avukatlar bulunmaktadır." sözlerinin üzerinden dört haftadan daha kısa bir süre geçtikten sonra öldürülmüştür.

1. Kasten Öldürmeye Yönelik Polis Soruşturması

12. Saldırdan sonra başvurucunun evi RUC tarafından kordon altına alınmıştır. Olay yerinde uzmanlar tarafından adli tıp incelemesi yapılmış, olay yerinin fotoğrafları çekilmiş ve krokisi hazırlanmıştır. Olay yeri uzmanları terk

¹ Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu, Kuzey İrlanda'nın İngiltere'den ayrılarak anavatanına katılması, birleşik bir Sosyalist İrlanda Cumhuriyetinin kurulması hedefiyle 1969 yılında kurulan silahlı örgüt.

edilmiş olarak bulunan ve saldırıyı gerçekleştirenlerin kullandığına inanılan arabayı da incelemişlerdir.

13. 13 Şubat 1989'da bir patoloji uzmanı ölüyü muayene etmiştir.

14. Antrim Road Polis İstasyonunda soruşturma için bir önemli olay odası kurulmuştur. Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF) üyesi olduğundan şüphelenilen birçok kişi gözaltına alınmış ve ifadelerine başvurulmuştur.

15. 4 Temmuz 1989'da RUC görevlileri cinayette kullanıldığına inanılan silahlardan birini bulmuştur. 5 Nisan 1990'da 3 UFF üyesi cinayet silahı ve başkaca silahları bulundurmamak ve UFF üyesi olmaktan dolayı mahkûm edilmiştir. Cinayet silahı Ağustos 1987 yılında Ulster Savunma Alayının barakalarından çalınmış ve alayın bir üyesi 1988'de bu hırsızlık nedeniyle mahkûm olmuştur.

16. Eylül 1990'da polis güçleri William Stobie'nin dairesinin çatı boşluğunda ateşli silahlar bulmuşlardır. Stobie tutuklanmıştır. Başvurucuya göre Stobie 13 -20 Eylül 1990 tarihleri arasında Finucane'nin kasten öldürülmesine ilişkin olarak sorgulanmıştır. İddiaya göre bir gazeteci Stobie ile röportaj yapmış ve polise röportaj hakkında bilgi vermiş, ancak açıklama yapmayı reddetmiştir. Başvurucuya göre Stobie polise verdiği ifadesinde saldırıya doğrudan karıştığını kabul etmemiş, ancak UDA'ya yataklık yaptığını ve silah sağlayıp eylemlerden sonra onları sakladığını kabul etmiştir. Stobie'nin son üç yıldır Özel Büro (Special Branch, İngiliz polisinin istihbaratla da ilgilenen özel birimi) için muhbirlik yaptığını polise söylediği de ayrıca bildirilmektedir. 16 Ocak 1991'de Stobie'nin yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle Finucane davasına ilişkin yargılanmayacağına yönelik bir karar alınmıştır. 23 Ocak 1991'de Stobie hakkında bulunan silahlara yönelik suçlamaya devam edilmeyeceği yönünde bir karar alınmıştır. Bu davada Savcı kanıt sunmadığı için Stobie beraat etmiştir.

2. Adli Tabip (Coroner) Tarafından Yapılan Soruşturma İşlemleri

17. Patrick Finucane'nin ölümüne yönelik olarak adli tabip² tarafından yürütülen soruşturma, 6 Eylül 1990 tarihinde başlamış ve aynı gün bitmiştir. Tahkikat sırasında kanıt olarak soruşturmaya katılan RUC görevlileri, ölenin eşi olan başvuru, iki komşu ve arabası gasp edilerek eylemde kullanılan taksici tanık olarak dinlenmiştir. Başvuru anılan soruşturmada avukatı tarafından temsil edilmiş ve avukatı başvuruları temsilen tanıklara soru soralabilmiştir. Kanıtlar sunulduktan sonra başvuru, kocasına yönelik olarak RUC tarafından yapılan tehditlere ilişkin açıklama yapmak istemiş, ancak bu talebi söz konusu hususun soruşturma işlemleri ile ilgisi bulunmadığı gerekçesiyle adli tabip tarafından reddedilmiştir.

18. Adli tıp delilleri kurbanın en az 11 kez 9 mm Browning otomatik tabanca ve iki kez de 38 kalibre özel bir tabanca ile vurulduğunu göstermektedir.

² İngiliz hukukunda bir ölüm olayı öncelikle adli tabip adı verilen bağımsız tıbbi kamu görevlileri tarafından soruşturulmaktadır. Bu soruşturmada ölümün tıbben ne şekilde gerçekleştiği, adli bir tahkikatı gerektiren yasadışı bir ölüm olup olmadığını gibi hususlar araştırılmaktadır. Bu soruşturmalar inquest olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle bu çeviride İnquest kelimesi, adli tabip tarafından yürütülen soruşturma olarak çevrilmiştir.

Cinayet soruşturması ile görevli olan RUC personeli Polis Müfettişi Simpson, soruşturmadaki ifadesinde olayda kullanılan Browning tabancanın Ulster Savunma Alayının (İngiliz Ordusunun Yerel Askere Alma Alayı) bir üyesi tarafından 1987 Ağustosunda ordu kışlasından çalınan 13 tabancadan biri olduğunu söylemiştir. Silahları çalan kişi bu olay nedeniyle hapis yatmıştır. Anılan silahlar UFF'nin üç üyesinin eline geçmiştir. Bu kişiler UFF üyesi olmak ve silahları bulundurmaktan mahkûm olmuşlardır. Polis güçleri, Patrick Finucane'nin öldürüldüğü sırada anılan silahların söz konusu kişilerin elinde bulunmadığına inanmaktadır.

19. Müfettiş Simpson'ın, Adli Tabip tarafından yürütülen soruşturmada verdiği ifadeye göre, polis olayla bağlantılı olarak 14 kişinin ifadesini almıştı. Ancak şüpheleri azalmamış olsa ve cinayetin ana faillerinin şüpheliler arasında bulunduğundan oldukça emin olsalar da kasten öldürme suçlamasını sürdürmek için yeterli kanıtları bulunmamaktaydı. 14 kişiden hiçbirisinin güvenlik güçleri ile bağlantısı yoktu. Müfettiş Simpson 14 kişiden hiçbirisinin güvenlik güçleri ile bağlantısı olmadığını da ifade etmiştir. Ayrıca Müfettiş UFF'nin Patrick Finucane'nin Provisional IRA üyesi olduğu iddiasını da reddetmiştir.

20. Adli tabip tarafından yürütülen soruşturmada Müfettiş Simpson'a olaydan kısa süre önce üç kişinin bir taksi şoföründen gasp ettiği ve suikastçiler tarafından olay sırasında kullanılan VIA 2985 kayıt numaralı kırmızı renkli Ford Sierra marka araba da sorulmuştur. Müfettiş, taksiyi gasp edenler ile cinayeti işleyenlerin aynı kişiler olduğunu sanmadığını ve eylemin kusursuzluğunun katillerin daha öncede cinayet işlediğini gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca ölenin tutuklu müvekkillerinden birisine, ölüm tehdidi yapıldığını duyduğunu da belirtmiştir. Bunların yanı sıra Müfettiş ayrıca bir grup uluslararası avukat tarafından yazılan bir raporun bir kısmını da görmüştür. Bu Müfettişin yakın bir biçimde ilişkili olduğu Stevens soruşturması tarafından hazırlanan rapordur. Kasten öldürme soruşturmasından ayrı olduğu için kiminle görüştüğünü bilmemesine rağmen, iddiaları kanıtlayan delil bulunmadığını söylemişti. Sorgulamanın ileriki aşamalarında Müfettiş Simpson, uluslararası avukatlar tarafından hazırlanan raporu yalnızca öğlen yemeği vaktinde okuduğunu ve güvenlik güçleri ile Finucane'in ölümü arasındaki bağlantıya ilişkin maddi bulgulardan habersiz olduğunu ifade etmiştir.

3. Stevens Soruşturmaları

21. 14 Eylül 1989'da RUC Emniyet Müdürü, o tarihte Cambridgeshire Emniyet Müdür Vekili olan John Stevens'ı güvenlik güçlerinin üyeleri ile kralliyet yanlısı paramiliter gruplar arasında gizli işbirliği iddialarını soruşturmak için görevlendirdi (Stevens 1).

22. Başvurucu Patrick Finucane'in ölümüne yönelik olarak Adli Tabip tarafından yürütülen soruşturma sırasında RUC'un John Stevens'in kocasının ölümünü de soruşturduğunu iddia ettiğini belirtmiştir. Buna karşın Hükümet, soruşturmanın başka olaylar nedeniyle başlatıldığını ifade etmiştir.

23. 5 Nisan 1990 tarihinde John Stevens raporunu RUC Emniyet Müdürüne sunmuştur. Raporun tamamı kamuya açıklanmamasına karşın Kuzey İrlanda İşleri Bakanı 17 Mayıs 1990 tarihinde Avam Kamarasında rapora ilişkin bir açıklama yapmıştır. Bakan başkaca hususların yanı sıra, soruşturma-

nın sonucu olarak 59'u kriminal saldırılarla suçlanan ya da bu eylemlere karıştığı belirtilen kişiler olmak üzere 94 kişinin tutuklandığını belirtmiştir. Bakan ayrıca güvenlik güçlerinden paramiliter gruplara bilgi aktardığını, ancak bu durumun bir kaç kişi ile sınırlı olduğunu, yaygın ve kurumsal olmadığını da belirtmiştir. Bakan'a göre soruşturma sırasında her türlü kanıt veya suç iddiası titizlikle araştırılmıştı. Buna karşın RUC üyelerinden herhangi birisine karşı suçlamada bulunulmamış, ancak Bay Stevens birkaç UDR üyesinin hatalı davranışlarını tespit etmişti. Ayrıca Bay Stevens güvenlik güçlerinin elindeki duyarlı bilginin kontrol ve aktarılmasına ilişkin düzenlemelerin geliştirilmesini amaçlayan ayrıntılı tavsiyelerde de bulunmuştu.

24. Stevens soruşturmasının bir sonucu olarak, İngiliz Ordu İstihbaratına bilgi sağlayan bir gizli ajan olarak çalışan ve UFF'nin faaliyetlerini de yönlendiren, yasadışı kraliyet yanlısı paramiliter bir grup olan Ulster Savunma Birliğinin (UDA) Baş İstihbarat Görevlisi konumundaki Brian Nelson tutuklanmıştır. Nelson'un duruşmasında İngiliz yetkililer Nelson'un kontrolden çıktığını ve kraliyet yanlısı adam öldürme komplolarına kişisel olarak karıştığını iddia etmişlerdir. İlk başta Nelson'a karşı otuz beş ayrı suçlamada bulunulmasına karşın, önce bunlardan on üçü düşürülmüş ve sonuç olarak Nelson karıştığı iddia edilen beş kasten öldürme suçlaması karşılığında on yıl hapse mahkûm edilmiştir. Stevens soruşturması sırasında, soruşturma grubunun üyeleri onunla da görüşmüşlerdir. Hükümete göre Nelson herhangi bir kasten adam öldürme eylemine karıştığını kabul etmemiştir.

25. İddiaya göre Nelson cezaevindeyken, bir UDA istihbarat görevlisi olarak Patrick Finucane'i kendisinin hedef aldığını ve bir çifte ajan olarak İngiliz Ordusundaki bağlantılarına olayın ne zaman gerçekleşeceği hakkında bilgi verdiğini kabul etmiştir. Ayrıca Nelson'un öldürülmeden önce Finucane'nin bir fotoğrafını UDA'ya gönderdiği de iddia edilmiştir. Dahası Kraliyet yanlısı kaynaklar, Finucane'nin evini katillere Nelson'un gösterdiğini de ileri sürmüşlerdir. Bu iddialar 8 Haziran 1992'de BBC'de yayınlanan Panorama isimli bir programda dile getirilmiş ve programın metni Kamu Davaları Başsavcılığına (DPP) da gönderilmiştir.

26. Panorama programının yayınlanmasını müteakiben DPP, RUC Emniyet Müdüründen programda gündeme getirilen hususlara ilişkin daha kapsamlı soruşturma yapmasını istemiştir. Nisan 1993'de, o Tarihte Northumbria Emniyet Müdürü olan John Stevens ikinci bir soruşturma yürütmek üzere atanmıştır (Stevens 2). Hükümete göre Stevens, Nelson ve Ordu üyelerinin Patrick Finucane'nin ölümüne karıştığı yönündeki iddiaları araştırmıştır (John Stevens'in basın açıklamasına ilişkin ayrıca aşağıda 33. paragrafa bakınız). Başvurucu soruşturma ekibinin hiçbir üyesinin kendisiyle ya da yasal temsilcisi ile veya cinayet öncesi yapılan ölüm tehditlerine ilişkin olarak Patrick Finucane'nin eski müvekkillerinden herhangi birisi ile temasa geçmediğini ifade etmiştir.

27. John Stevens 25 Nisan 1994 ve 18 Ekim 1994'de verdiği ilk raporlarından sonra, nihai raporunu 21 Ocak 1995'de DPP'ye sunmuştur. 17 Şubat 1995'de DPP, RUC Emniyet Müdürüne yargılanmaya gerek olmadığına dair bir emir göndermiştir.

28. 15 Mayıs 1995'de Sir John Wheeler, bir parlamenterin sorusuna yönelik olarak verdiği cevapta Nelson'un sözde itiraflarına karşın, DPP'nin yü-

rüttüğü soruşturma sonucunda herhangi bir kimsenin yargılanmasını gerektirecek yeterli kanıt bulunmadığı sonucuna vardığını söylemiştir. Sir Wheeler polis raporlarının gizli olduğu gerekçesiyle Bay Stevens'in hazırladığı üç raporun kopyalarını Avam Kamarasının kütüphanesine koymayı reddetmiştir.

4. Hukuk Davası

29. Başvurucu 11 Şubat 1992 tarihinde, Savunma Bakanlığı ve Brian Nelson'a karşı, ölenin bakmakla yükümlü olduğu kimseleri temsilen tazminat davası açtı. Davada öldürme eyleminin Savunma Bakanlığının bir ajanı ya da Bakanlığa çalışan bir kimse olan Biran Nelson ve Savunma Bakanlığı tarafından ya da en azından Bakanlığın yardımı, cesaretlendirmesi, bilgisi, göz yumması ve kışkırtmasıyla işlendiği iddia edilmiştir. Ayrıca Savunma Bakanlığının öldürülen kişiye ilişkin bilgilerin toplanması, kaydı, muhafazası, korunması ve yayılmasında; buna ilaveten öldürülen kişinin uyarılması, korunması ve de güvenliğinin sağlanmasında da ihmali bulunduğu iddia edilmiştir.

30. Dava dilekçesi 8 Aralık 1993'de Bakanlığa tebliğ edilmiş, Bakanlık 29 Aralık 1993'de savunmasını yapmıştır. Ancak Bakanlık 11 Ekim 1995'de savunmasında değişikliğe giderek Brian Nelson'un Savunma Bakanlığı için ve Bakanlığı temsilen bir ajan olarak hareket ettiğini kabul etmiştir. Ancak Bakanlık, Nelson'un Finucane'e yapılan saldırı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olsa bile, yapması gerektiği halde bunu Bakanlığa bildirmeyeceğini iddia etmiştir.

31. 22 Ocak 1998'de, Başvurucu davasına ilişkin daha fazla ayrıntı sunmuş ve Savunma Bakanlığından daha ayrıntılı bilgi talep etmiştir. Başvurucu 8 Nisan 1998'de bir doküman listesi sunmuştur. 20 Mayıs 1999'da Savunma Bakanlığı Müsteşarı tarafından beyanname ile onaylanmış ilave bir belge listesi Başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlıktan sunulan bu listede yer alan belgelerin bir kopyasını talep etmiş, bu talep 20 Temmuz 1999'da yerine getirilmiştir. Bunun üzerine Başvurucu söz konusu belgelerin asıllarının incelenmesini istemiş, ancak 21 Ekim 1999'da Savunma Bakanlığının söz konusu belgelerin aslına sahip olmadığı kendisine bildirilmiştir.

5. Son Gelişmeler

(a) 3. Stevens Soruşturması

32. 12 Şubat 1999'da Hükümet, Başvurucu ile Kuzey İrlanda İşleri Sekreteri Dr. Mowlem arasında yapılan bir toplantıda, Patrick Finucane'nin kasten öldürülmesi ile bağlantılı yeni materyaller içeren bir belgenin Dr. Mowlem'e teslim edildiğini ifade etmiştir. Bu belge RUC Emniyet Müdürü tarafından başvuranın eşinin öldürülmesinin bağımsız soruşturulması için görevlendirilen (3. Stevens Soruşturması) ve şimdi Londra Metropolitan Polis Teşkilatında Komiser Yardımcısı olan John Stevens'a gönderilmiştir.

33. 28 Nisan 1999'da John Stevens yaptığı bir basın toplantısında "1989 Eylül'ünde Kuzey İrlanda'da güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen güvenlik ihlallerini soruşturmak üzere başlatılan ve Stevens Soruşturması adı verilen soruşturmayı yürütmek üzere atandım. Bu soruşturma Dunmurry Polis İstasyonundan yapılan hırsızlıktan sonra başladı ve 43 kişinin 800 yıldan fazla süreyle hapse mahkûm olması ile sonuçlandı. Nihai rapor güvenlik doküman-

ları ve bilgilerinin yönetimine ilişkin yüzden fazla tavsiye içeriyordu. Bu tavsiyelerin hepsi kabul edildi ve uygulamaya konuldu. 1. Stevens soruşturmasını, 1993 Nisan'ında başlayan 2. Stevens soruşturması takip etti. DPP'nin soruşturma talebinde sadece önceki soruşturma ve yargılamalarla ilgili konulara ilişkin daha ayrıntılı araştırma yapmam isteniyordu. O zamanki RUC Emniyet Müdürü bizim dönüşümüzü "bazı eksik parçaların tamamlanması" olarak tanımlamıştı. Ne birinci ne de ikinci Stevens soruşturmalarında Patrick Finucane'nin öldürmesini araştırmadım. Yine de anılan soruşturmalar çifte ajan olduğu söylenen Brian Nelson'u, Patrick Finucane cinayeti ile ilişkilendirdi. RUC Emniyet Müdürü şimdi benden Patrick Finucane'nin öldürülmesine ilişkin bağımsız bir soruşturma gerçekleştirmemi istedi. Ayrıca İngiliz - İrlanda İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından gündeme getirilen "Ölümcül İstihbarat" isimli dokümanı ve BM Komisyon Raporu tarafından gündeme getirilen konuları da araştıracağım." demiştir.

(b) Ceza Yargılaması

34. 23 Haziran 1999'da

- William Alfred Stobie'ye, Patrick Finucane'nin kasten öldürülmesi nedeniyle
- Mark Barr, Paul Alexander Givens ve William Hutchinson'a; teröristler için yararlı bilgileri içeren dokümanların elde bulundurulması suçlarından dolayı soruşturma başlatıldı.

35. Adalet Hizmetleri Komitesi tarafından şüpheli William Stobie'nin aşağıdaki açıklamayı yaptığı belirtildi:

"Bu akşam bana yönelttiğiniz ithamlardan dolayı suçlu değilim. Polis teşkilatında ulusal güvenlikten sorumlu olan Özel Büro için muhbir olarak çalıştım. Bu görevim sırasında Patrick Finucane'nin öldürüldüğü gece Özel Büro'yu telefonla bir kişinin vurulacağı konusunda iki kez bilgilendirdim. O zaman kimin vurulacağını bilmiyordum."

36. Wililam Stobie'nin Avukatı Mahkeme'ye müvekkilinin 1987-1990 tarihleri arasında polis muhbiri olarak para aldığını ve müvekkilinin cinayetten önce polise iki kez bilgi vermesine rağmen hareket geçilmediğini söylemiştir. Avukat, ateşli silahlar hakkında açılan davada, 23 Ocak 1991 tarihindeki duruşmada savcılık tarafından hiçbir kanıt sunulmadığı için müvekkilinin beraat ettiğini de belirtmiştir. Avukat bunların yanısıra müvekkili aleyhinde davada ileri sürülen delillerin yetkililer tarafından yaklaşık on yıldır bilindiğini de iddia etmiştir.

37. 26 Kasım 2001 tarihinde Lord Başyargıç, William Stobie'nin delil yetersizliği nedeniyle suçlu olmadığı yönünde jüri tarafından verilen bir hükmü iade ettiğinde, basında, Stobie davasının çöktüğü yönünde haberler yer almıştır. Bu davada Savcılık, kilit tanık konumundaki bir gazetecinin ciddi akıl rahatsızlığı nedeniyle şahitlik yapamayacağı hususunda mahkemeyi bilgilendirmişti.

38. 21 Aralık 2001 tarihinde Wililam Stobie, kraliyet yanlısı paramiliterlerden tehditler aldıktan kısa bir süre sonra silahlı bir kişi tarafından öldürülmüştür.

39. Mart 2002 tarihinde Stevens soruşturmasında yer alan görevlilerin Finucane'nin öldürülmesi ile bağlantılı olarak sorgulanan kişilere ilişkin yeni tutuklamalar yaptığı bildirilmiştir.

(c) Teklif Edilen Uluslararası Soruşturma

40. 24 Ekim 2001'de Hükümet, Parlamento'da Hayırlı Cuma Anlaşması kapsamında İrlanda yönetimine yapılan teklifler arasında -aralarında Finucane'nin de olduğu- Kraliyet yanlısı paramiliter güçlerce işlenen cinayetlerde, güvenlik güçlerinin katkısının bulunduğu ilişkin iddiaları soruşturma üzere her iki ülkenin yargı çevresinin dışından uluslararası saygınlığa sahip bir yargıcın atanmasını teklif ettiğini açıklamıştır. Yargıç yürüteceği soruşturma sonucunda cinayetlere ilişkin kamusal soruşturma yapılmasının gerekli olup olmadığına karar verecektir.

(d) 3. Stevens Soruşturması Raporu

41. 17 Nisan 2003 tarihinde Sir John Stevens, raporunu DPP'ye sundu. Raporun tavsiyeleri de içeren on dokuz sayfalık genel özeti kamuya açıklandı. Özet şunları içeriyordu:

"4.6. Patrick Finucane ve Brian Adam Lambert cinayetlerinin önlenebileceğine inanmamı sağlamaya yetecek delillere ulaştım. Ayrıca Patrick Finucane'nin öldürülmesine ilişkin RUC'un yürüttüğü soruşturmanın kısa sürede katillerin belirlenmesi ve tutuklanması ile sonuçlanması gerektiği kanaatine vardım.

4.7. Her iki cinayette ve bunları çevreleyen olaylarda güvenlik güçleri ile paramiliter gruplar arasında bir işbirliği olduğu sonucuna vardım. Bu işbirliği çeşitli şekillerde bellidir. İşbirliğinin kapsamı kayıtların tutulmasındaki kasıtlı başarısızlıktan hesap verilebilirliğin yokluğuna, istihbarat ve delillerin saklanmasından ajanların öldürme eylemlerine karışması gibi aşırı noktalara kadar uzanmaktadır..."

Stevens, bu konulardan kaynaklanan olası suçlara ilişkin yürütülen ceza soruşturmalarının tatmin ediciliğine yönelik incelemesinin devam ettiğini belirtmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

A. Adli Tabip Tarafından Yürütülen Soruşturma

1. Yasal Hüküm ve Kurallar

42. Kuzey İrlanda'da soruşturmalar 1959 tarihli Adli Tabiplik Kanunu (Coroners Act/Tıbbi Soruşturma Görevlilerine İlişkin Kanun) ve 1963 tarihli Adli Tabiplerin Uygulama ve Usullerine İlişkin Tüzüğe göre yürütülmektedir. Bu düzenlemeler şiddet sonucu veya şüpheli koşullar altında meydana gelen ölümlerin soruşturmayı yapmakla yetkili adli tabip adı verilen soruşturma görevlilerine bildirilme usulü için bir çerçeve sağlamaktadır. Şüpheli bir ölüm halinde adli tabip, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için, bir jüriyle ya da jüri olmaksızın ölenin kim olduğunu, ne zaman, nerede ve nasıl öldüğünü tespiti yarayan adli tıp ve post mortem incelemeler gibi uygun delillerin yanı sıra, sözlü (tanık) ve yazılı (belge) delillerden yararlanarak soruşturmayı yürütür.

43. Adli Tabiplere ilişkin yasaya göre doktorlar, ölüm kayıtlarını tutan ve cenaze işleri ile uğraşan kişiler ölen bir kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak

şiddet görerek öldüğüne inanmaları için makul sebepleri olması durumunda adli tabibi bilgilendirme yükümlülüğü altındadırlar (Bölüm 7). Post Mortem inceleme yapan her tıbbi uygulamacı incelemenin sonuçlarını yazılı olarak adli tabibe bildirmek zorundadır (Bölüm 29). Görev yaptığı bölgede bir ceset bulan, nedeni belirlenmeyen ya da şüpheli koşullar altında meydana gelen bir ölüm ile karşılaşan polis görevlilerinin durumu adli tabibe bildirmeleri gereklidir (Bölüm 8).

44. Tüzüğün 12 ve 13. maddeleri Adli Tabip'e, ölüm veya ölümle bağlantılı başka bir suçla itham edilen ya da edilebilecek olan bir kişi hakkındaki soruşturmayı erteleme yetkisi vermektedir.

45. Adli tabip bir soruşturmayı jüri ile birlikte gerçekleştirmeye karar verirse, jüri üyeleri -aynı ceza davalarında olduğu gibi- o bölgedeki seçmen kayıt listelerinden bilgisayar tarafından yapılan gelişigüzel bir seçim ile belirlenmektedir.

46. Bir ölüm soruşturmasına ilişkin hususlar Adli Tabiplere İlişkin Tüzüğün 15. ve 16. maddesine göre yürütülür.

"15. Bir ölüm soruşturmasındaki kovuşturma ve deliller yalnızca aşağıdaki hususların öğrenilmesine yönelik olmalıdır;

(a) ölenin kim olduğu,

(b) ölenin nasıl, ne zaman ve nerede öldüğü,

(c) Doğum ve Ölüm Kayıtlarına İlişkin (Kuzey İrlanda) 1976 tarihli yönerge gereğince o andaki şartlara göre ölüme ilişkin olarak tescil edilecek diğer hususlar.

16. Adli tabip ve de jüri, eyleme ilişkin cezai veya hukuki sorumluluk ya da yukarıda belirtilen son yönergede atıfta bulunulanlar dışında kalan hususlara ilişkin fikir beyan etmeyecektir."

47. Bu hükme uygun olarak da Kuzey İrlanda'da kullanılan karar formları ölenin adı ve ölene dair diğer bilgiler, ölüm nedeninin belirlenmesi (örneğin; kurşun yarası) ve de ölenin ne zaman ve nerede vefat ettiğine ilişkin bulguların kaydedileceği şeklinde düzenlenmiştir. İngiltere ve Galler'de kullanılan karar formları ise, Adli Tabipler Hakkındaki İngiliz Tüzüğüne ilaveten, ölümün şüpheli olup olmadığına ilişkin çıkarımların yazıldığı "jüri/adli tabibin ölüme ilişkin kanaati" şeklinde bir kısım da içermektedir. Bu kısım ölümün cezai sorumluluk gerektiren bir eylemden kaynaklanıp kaynaklanmadığına ilişkin bir kanaat içermesi nedeniyle anılan hususa ilişkin bir fikir beyanını içerir. Ancak bu kısımda herhangi bir şahsın cezai sorumluluğuna yönelik karar verilmez. İngiltere ve Galler'de jüri verdikleri hükme ayrıca tavsiyeler de ilave edebilir.

48. Lakin Kuzey İrlanda'da adli tabipler, herhangi bir ölüme ilişkin koşulların bir suçun işlendiği izlenimini verdiği hallerde Kamu Davaları Başsavcısı'na (DPP) yazılı bir rapor sunmak zorundadır (1972 tarihli Suçların Yargılanmasına İlişkin Yönergenin (Kuzey İrlanda) 6(2) kısmı).

49. Yakın zamana kadar hukuki veya cezai sorumluluk belirlenmediği için, adli tabipler tarafından ölüme yönelik yapılan soruşturmalar adli yardım kapsamında değildi. Bu soruşturmalar sırasında yapılan duruşmalarda adli yardımdan yararlanmayı mümkün kılacak düzenleme (1981 Adli Yardım, Uyarı ve Destek (Kuzey İrlanda) Yönergesi, çizelge 1 paragraf 5) yürürlüğe sokulmamıştır. Ancak 25 Temmuz 2000'de, Lordlar Kamarası Başkanı ve Adalet

Bakanı olan, Kabine Üyesi Lord Chancellor Kuzey İrlanda'daki istisnai ölüm soruşturmalarında adli tabipler huzurundaki kovuşturmalarda temsil için kamu kaynaklarının kullanılmasını mümkün kılacak istisnai bir Yasal Lütuf Ödemesi Taslağının hazırlandığını duyurmuştur. Mart 2001'de ise adli tabip tarafından yürütülen soruşturmalardaki yasal temsile ilişkin başvuruların adli yardımdan yararlanıp yararlanamayacağına karar verilmesinde dikkate alınacak kıstaslar, müzakere edilmesi amacıyla yayınlamıştır. Bu kıstaslar içinde -diğer hususların yanı sıra- kişinin mali durumu, devlet tarafından yürütülecek etkin bir soruşturma yürütülmesinin gerekli olup olmadığı, bu soruşturmayı yürütmenin tek yolunun ölüm soruşturması olup olmadığı, başvuranın ölüm soruşturmasına etkin bir biçimde iştirak edebilmesi için temsile gereksinim duyup duymadığı ve de başvuranın ölenle yeterli derecede yakın bir ilişkiye sahip olup olmadığının göz önüne alınması da bulunmaktadır.

50. Adli tabip, ölüm soruşturmasına katılmasını gerekli gördüğü tanıkları mahkemeye çağırma gücüne sahiptir (Adli Tabiplik Kanunu/Soruşturma Görevlilerine İlişkin Kanununun 17. kısmı) ve ilgili herhangi bir kişinin bir tanığı sorgulamasına izin verebilir (Kural 7). Hem İngiltere ve Galler'de, hem de Kuzey İrlanda'da bir tanık kendi aleyhine beyanda bulunmama (susma hakkı) hakına sahiptir. Kuzey İrlanda'da bu imtiyaz ölüme neden olduğundan şüphelenilen şahsın, ölüm soruşturmasında ifade vermeye zorlanamamasını sağlayan Kural 9(2) ile de takviye edilmiştir.

51. Ceza davaları gibi adli tabipler tarafından yürütülen soruşturmalarda da, örneğin; ulusal güvenlik gibi kamu yararı ile alakalı hem belge delilleri hem de sözlü tanık beyanlarından kaynaklanan deliller, belirli bilgi veya belgelerin ya da belge sınıflarının açıklanmaması açısından, kamu yararının dokunulmazlığı yasasının konusunu oluştururlar. Bu gibi durumlarda kamu yararı dokunulmazlığına dair iddianın resmi belgeyle desteklenmesi gerekir.

2. Adli Tabip Tarafından Yürütülecek Soruşturmaların Kapsamı

52. Tüzüğün 15 ve 16. maddelerine (maddeler için yukarıya bakınız) ilişkin olarak, Ölümün Belgelendirmesi ve Adli Tabipler Hakkındaki Brodrick Kurulu'nun tavsiyeleri şu şekildedir:

"... Adli tabipler tarafından yürütülen bir ölüm soruşturmasının görevi, kamu yararı gerektirdiği ölçüde ölüme ilişkin bilgileri araştırmak ve kaydetmektir. Bu yapılırken edinilen bilgilerden herhangi bir suçlama amacıyla sonuç çıkarılmayacaktır... Pek çok davada, belki de çoğu davada, ulaşılan bilgilerin kendisi ölüm olayının birilerinin sorumlu olup olmadığını açıkça gösterecektir, bir olayda başkalarının yargılama yapması için yapılan kovuşturmalar ile olayı kendisi yargılayan kovuşturmaların yürütülmesi arasında fark bulunmaktadır."

53. Yerel mahkemeler diğer hususların yanı sıra aşağıdaki hususları da belirtmişlerdir:

"... Şunu kaydetmeye değerdir ki; burada yapılması gereken genel ve geniş kapsamlı bir biçimde kişinin nasıl öldüğünü gösteren genel koşulları belirlemek değil, merhumun ölümünün hangi şartlar altında meydana geldiğine ilişkin çok daha sınırlı bir soru olan 'kişinin ... ne şekilde öldüğünü, ölümün ne şekilde meydana geldiğini' anlamaktır.

... [geçmişteki kararlar] Brodrick Kurulu, bir ölüm soruşturmasının amaçlarından biri olan 'söylenti ve şüpheleri gidermenin, kişinin ölümle karşılaştığı genel koşullar hakkındaki iddiaların ve şüphelerin giderilmesiyle değil, ölümün ne şekilde meydana geldiğine ilişkin iddia ve şüphelerin giderilmesiyle' sınırlandırılması gerektiğini açıklamıştır." (Sir Thomas Bingham, MR (Temyiz Mahkemesi En Yüksek Hakimi), Temyiz Mahkemesi, *Roy Jamieson adına, Scunthorpe ve North Humberside Olay Yeri Savcısına karşı Kraliçe*, Nisan 1994, rapor edilmemiş)

"Davalar, 'nasıl (how)' kelimesinin geniş şekilde yorumlanması gerektiğini gösterse de, bu kelime hangi genel koşullardan ziyade 'hangi yollarla' anlamına gelmektedir ... Kısacası, ölüm soruşturması doğrudan ölüme neden olan hususlara odaklanmalı ve yalnızca bu hususlarla sınırlandırılmalıdır ..." (Simon Brown LJ (Temyiz Mahkemesi Yargıç Lordu), Temyiz Mahkemesi, *Homborg ve diğerleri adına, East Sussex Batı Bölgesi Olay Yeri Savcısına karşı Kraliçe*, (1994) 158 JP 357)

"... Unutulmamalıdır ki; bir ölüm soruşturması, suç ve suçlu belirleme yöntemi değil ölüm olayına ilişkin gerçekleri tespit etme çalışmasıdır. Bir soruşturma için uygun olan prosedür ve delil kuralları bir diğer soruşturma için uygun değildir. Bir ölüm soruşturmasında taraf bulunmadığı; soruşturmada suçlama, yargılama, savunma ve dava gibi muhakeme işlemlerinin olmadığı ve soruşturmanın basit bir biçimde gerçekleri saptama çabası olduğu asla unutulmamalıdır. Bu, bir davadan farklı olarak araştırmaya yönelik bir soruşturma sürecidir..."

Ölüm soruşturmasının bir amacının da iddiaların açıklığa kavuşturulması olduğu iyi bilinmektedir. Fakat bu da söz konusu soruşturmada dikkati çekebilecek her söylenti ve iddiayı araştırmanın adli tabibin görevi olduğu anlamına gelmemektedir. Onun görevi ... kanunla belirlenen görevleri yerine getirmektir. Bu nedenle adli tabip, yürüttüğü soruşturmanın belirsiz söylenti ve iddialar denizine sürüklenmesine izin vermemelidir. Önündeki kanuni sorunlarla ilgili olduğu anlaşılan gerçekleri araştırdığı hallerde, güvenli ve görevin gereklerine uygun bir şekilde hareket etmelidir." (Lord Lane, Temyiz Mahkemesi, *Thompson adına, South London Olay Yeri Savcısına karşı Kraliçe*, (1982) 126 SJ 625)

B. Kamu Davaları Başsavcısı

54. 1972 tarihli Suçları Yargılanmasına İlişkin (Kuzey İrlanda) Yönerge uyarınca atanan Kamu Davaları Başsavcısı (DPP), Adalet Bakanı tarafından atanan, yalnızca görevi kötüye kullanma yüzünden görevden alınabilen, bunun dışındaki hallerde emekliliğine kadar görevde kalabilen, Kuzey İrlanda'da en az 10 yıllık hukuk uygulaması tecrübesine sahip olan bağımsız bir kamu görevlisidir. 1972 tarihli Yönerge'nin 5. maddesine göre diğerlerinin yanı sıra, şu görevleri bulunmaktadır:

"(a) Yönergenin 6. maddesinin 3. fıkrası doğrultusunda hareket eden Emniyet Müdürü ya da Başsavcı veya başkaca herhangi bir yetkili ya da özel kişi tarafından Kuzey İrlanda'da bir kovuşturma başlatması ya da sürdürmesi ya da temyize başvurusu amacıyla ya da diğer davalar veya suç teşkil eden herhangi bir olay ya da sorunla bağlantılı olarak kendisine gönderilen bilgi veya bulguları incelemek veya incelemek.

(b) Bu Yönerge'nin 6. maddesi gereğince kendisine iletilmesi veya sunulması gereken tüm belgeleri incelemek veya bu belgelerin incelenmesini sağlamak. Uygun veya gerekli gördüğü hallerde bu belgelerden anlaşılan hususlara ilişkin daha fazla araştırma yaptırmak.

(c) Kendisi tarafından ilgilenilmesinin uygun olduğunu düşündüğü durumlarda re'sen takip edilen, hafif nitelikteki ya da hafif suçlara yönelik Kralliyeti temsilen kovuşturma başlatmak, üstlenmek veya devam ettirmek."

55. 1972 tarihli Yönerge'nin 6. maddesi, diğer hususların yanı sıra, Ulster Kralliyet Polis Teşkilatı'nın (RUC) Emniyet Müdürü ve Adli Tabipler'in, Kamu Davaları Başsavcısı'na, aşağıdaki şekilde bilgi sağlamasını öngörmektedir:

"(2) Bir adli tabip, araştırdığı ya da araştırmakta olduğu herhangi bir ölüm olayında, bir suçun işlenmiş olduğu izlenimi veren bir durumla karşılaştığında, söz konusu olaya ilişkin yazılı bir raporu mümkün olan en kısa sürede Kamu Davaları Başsavcısı'na [DPP] sunacaktır.

(3) Emniyet Müdürünün görevi, muhtelif zamanlarda aşağıdaki hususlara ilişkin bilgi ya da bulguları Kamu Davaları Başsavcısı'na [DPP] sunmaktır:

(a) Kuzey İrlanda yasalarına göre, [adam öldürme gibi] re'sen takibi gereken suçlarda; ... ve DPP'nin Kuzey İrlanda yasalarına aykırılık teşkil ettiğini düşündüğü bir eylem hakkında soruşturma yapılmasını gerekli gördüğü hallerde (DPP'nin talebi üzerine) araştırma yapmak ve bilgi sağlamak. Ayrıca DPP'nin bu yönergeden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmek için gerekli gördüğü bilgileri sağlamak."

III. İLGİLİ ULUSLAR ARASI HUKUK VE UYGULAMA

56. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin 24 Mayıs 1989'da 1989/65 sayılı karar ile kabul ettiği Yasadışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Yasal Soruşturulması için BM İlkelerinin (United Nations Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions) 9. paragrafına göre başka hususların yanı sıra;

"Maktulün akrabalarının şikâyetlerine veya doğal olmayan bir ölüm olayının meydana geldiğini ortaya koyan güvenilir raporlara dayanılarak açılan davalar da dâhil yasadışı, keyfi ve yargısız infaz şüphesi bulunan bütün olaylarda eksiksiz, ivedi ve tarafsız bir soruşturma yürütülmelidir."

57. İlkelerin 10 ile 17. paragrafları bu tip ölümlerde soruşturma işleminde uyulması gereken bir dizi detaylı kural öngörmektedir.

Paragraf 10 diğerlerinin yanı sıra şunu da belirtmektedir: "Soruşturma makamları soruşturma için gerekli olan bütün bilgilere ulaşma gücüne sahip olmalıdır. Soruşturmayı yürüten yetkililer ayrıca böyle bir yasadışı infaza karıştığı iddia edilen yetkililer ile görüşmek ve tanıklığa zorlamak yetkisine sahip olmalıdır."

Paragraf 11 şu hususu düzenlemektedir:

"Gerçekleştirilen soruşturma işlemlerinin uzman eksikliği veya tarafsız davranılmaması nedeniyle yetersiz kaldığı durumlarda ve ayrıca kurbanın ailesinin bu yetersizlikler ya da başkaca önemli sebeplerle şikâyetinde bulunduğu durumlarda hükümetlerin, konunun önemi veya açık bir istismarın varlığından dolayı soruşturmayı bağımsız bir komisyon kanalıyla veya benzeri bir usulle

sürdüremeleri gerekmektedir. Böylesi bir komisyonun üyeleri tarafsız, yetkin ve birey olarak bağımsız kişilerden seçilmelidir. Bu kişiler özellikle soruşturmaya konu olabilecek herhangi bir kurum, organ veya kişiden bağımsız olmalıdır. Komisyon soruşturma için gerekli olan her türlü bilgiyi elde edebilme yetkisine sahip olmalı ve soruşturmayı bu ilkelerde öngörüldüğü şekilde yürütmelidir.”

Paragraf 16 diğerlerinin yanı sıra şu hususu da düzenlemektedir:

“Ölenin aileleri ve onların yasal temsilcileri soruşturma ile ilgili bilgi veya işlemlerden haberdar edilmeli ve bu bilgi ve işlemlere erişebilmelidir. Ayrıca bu kişiler soruşturmaya ilişkin kanıt sunma hakkına da sahip olmalıdırlar.”

Paragraf 17 diğerlerinin yanı sıra şu hususu da düzenlemektedir:

“Yürütülen soruşturmada yapılan işlemler ve elde edilen bulgulara ilişkin olarak makul süre içerisinde bir rapor yazılmalıdır. Bu rapor soruşturmanın kapsamına, yapılan işlemlere ve delillerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin bilgileri, dahası yürürlükteki hukuk ve olaya ilişkin bulgular temelinde komisyonun vardığı sonuçlarla tavsiyeleri içermeli ve derhal halka açıklanmalıdır.

58. Minnesota Protokolü (Yasadışı, Keyfi Ve Yargısız İnfazların Yasal Soruşturulması İçin BM Model Otopsi Protokolü) “Soruşturmanın Amacı” başlığını taşıyan B bendinde başkaca hususların yanı sıra:

“BM Prensiplerinin 9. paragrafında da belirtildiği gibi bir soruşturmanın genel amacı kurbanın şüpheli ölümüne yol açan olaylar hakkındaki gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için soruşturmada yapılması gerekenlerin alt eşliğini şu hususlar oluşturmaktadır:

- a) Kurbanın kimliğini tespit etmek
- b) Olayın sorumlularının cezalandırılabilmesi için ölüm olayı ile alakalı delil niteliğindeki materyallerin toplanması ve muhafaza edilmesi
- c) Olası tanıkları saptamak ve ölümle ilgili ifadelerini almak
- d) Ölümün zamanına, yerine, şekline, sebebine ve bunların yanı sıra ölümün nasıl meydana geldiğine ilişkin bilgi edinilebilecek hususları belirlemek
- e) Ölümün kazayla mı, doğal olarak mı meydana geldiğini, intihar mı yoksa kasten öldürme mi olduğunu belirlemek
- f) Ölüm olayına karışan kişilerin kimliğini tespit etmek ve yakalamak
- g) Olası failleri kanunla kurulmuş yetkili mahkeme önüne çıkarmak.

59. D bendinde ise şöyle denmektedir: “Ölüm olayına devletin içinden birilerinin karıştığı kuşkusunun olduğu durumlarda özel bir soruşturma komisyonu kurulmadıkça objektif ve tarafsız bir soruşturmanın yürütülmesi mümkün olmayabilir...”

OLAYA UYGULANACAK HUKUK

1. SÖZLEŞME’NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

60. Başvurucu, güvenlik güçlerinin katiller ile işbirliği içerisinde hareket ettiği konusunda şüpheler uyandıran koşullar altında ölen kocası Patrick Finucane’nin ölümüne ilişkin olarak etkin bir soruşturma yürütülmediği şikâyetinde bulunmuştur. Başvurucunun korumasından yararlanmak istediği Sözleşme’nin 2. maddesinin ilgili kısmı şu şekildedir: “Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır.”

A. Tarafların İddiaları

1. Başvurucu

61. Başvurucu kocasının ölümüne yönelik olarak RUC tarafından yürütülen soruşturmayı, diğer hususlar dışında, güvenlik güçleri ile katiller arasındaki işbirliği olasılığını ortaya çıkarma açısından bütünüyle başarısız olduğu ve soruşturmayı yürütenler, suç şüphesi altında bulunan kişilere hiyerarşik olarak bağlı bulunduğu için ümitsiz seviyede yetersiz olarak nitelendirmiştir. Ayrıca soruşturma katı bir biçimde kısıtlanmış, hiçbir kilit tanığı ya da öldürme eylemine karıştığından şüphelenilen hiç kimseyi kapsamamıştır. Ayrıca soruşturmanın, failerin kimliklerinin tespit edilmesine veya yasadışı eylemlerinden dolayı yargılanmalarına da herhangi bir katkısı olmamıştır. İlk iki Stevens soruşturması ise hem Patrick Finucane'nin kasten öldürülmesi soruşturması ile ilgili değildir ve hem de bağımsızlık, ivedilik, kamusal denetim ya da en yakın akrabasının erişimi gibi etkin soruşturma yükümlülüğünün temel gerekliliklerini yerine getirmemiştir. Örneğin; soruşturma görevlileri ne başvurusunun ailesiyle ne kocasının avukatlık firmasındaki avukatlarla ne de ölüm tehditlerini bildiren müvekkillerinden birisi ile iletişim kurmamıştır.

62. Üçüncü soruşturmaya gelince, bu soruşturma cinayetten 10 yıl sonra başlamıştır. Şu ana kadar Stevens komisyonu üyeleri ellerindeki herhangi bir materyali Başvurucuya açıklamayı reddetmişlerdir. Başvurucunun devlet tarafından yürütülen çeşitli soruşturmalar ile işbirliği yapmadığı iddiasına gelince; başvuru her zaman bağımsız bir yargısal soruşturmanın en uygun çözüm olduğu kanaatinde olmuştur. Ancak RUC Emniyet Müdürü tarafından kendisinin uygun gördüğü bir zamanda kurulan ve Bay Stevens'in raporunu Emniyet Müdürüne verdiği üçüncü soruşturmada, hakkında ciddi suçlamalarda bulunulan kolluk gücünün başkanı olan Emniyet Müdürü ile soruşturmanın Başkanı olan Bay Stevens arasında hiyerarşik bir bağ bulunduğu için ilk iki soruşturma gibi yeterince bağımsız değildir.

63. Bundan başka Başvurucu olay boyunca Kamu Davaları Başsavcılığı (DPP) tarafından yapılan delil incelemelerinin gizli olarak yürütüldüğünü, yargılamaya gerek olmadığı yönünde verilen kararlar içinde herhangi bir gerekçe gösterilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre ofisi ile polis arasındaki ilişkiler nedeniyle DPP'nin bağımsız olduğu da kabul edilemez. DPP'nin özellikle kanıtlar yetkililer tarafından en az 10 yıldır bilinmesine rağmen Bay Stobie'nin yargılamaması yönünde kararlar vermiş olması da bağımsızlığına ilişkin şüpheleri artırmaktadır. Başvurucunun bahsettiği kararlar; Bay Stobie'nin 1991'de Finucane'nin kasten öldürülmesindeki rolü ya da Ulster Savunma Birliği (UDA) ile irtibatı hakkında yargılanmamasına ilişkin olarak verilen karar, Ocak 1991 tarihindeki silahlarla alakalı yürütülen yargılamada Bay Stobie aleyhine delil sunulmaması kararı ve Patrick Finucane'nin bilinen katillerine bir fotoğrafını aktardığı bilinmesine rağmen Brian Nelson'un ya da Finucane'nin hedef olduğunu bilmelerine rağmen işbirliği yapan Nelson'un ordudaki bağlantılarının yargılanmalarına yönelik kararlardır.

2. Hükümet

64. Hükümet önceki kararlar ışığında (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, no. 24746/94, *McKerr/Birleşik Krallık*, no. 28883/95, *Kelly and Others/Birleşik*

Krallık, no. 30054/96 ve *Shanaghan/Birleşik Krallık*, no. 37715/97, AİHM 2001-III) RUC tarafından yürütülen polis soruşturmasının, yargı organları tarafından yürütülen soruşturmanın ve Stevens soruşturmalarının bir bütün olarak ele alınmaları bile Sözleşme'nin 2.maddesinden kaynaklanan usuli gereklilikleri karşılamadığını kabul etmektedir. Yine de Hükümet 1. ve 2. Stevens Soruşturmasında hazırlanan raporların ulusal güvenlik konusunda önyargıya sebep olacağı gerekçesiyle kamuya açıklanmadığına işaret etmiştir.

65. Her halükarda Hükümet 3. Stevens Soruşturmasının Patrick Finucane'nin ölümüne yönelik kapsamlı tek soruşturma olduğunu belirtmiştir. Devam eden bu soruşturma Kuzey İrlanda dışından 18-20 polis görevlisi tarafından gerçekleştirilmekte ve soruşturmada DPP'ye rapor verilmektedir. Şu ana kadar soruşturmada William Stobie dışında 14 kişi tutuklanmış ve öldürme olayıyla ilgili olarak ifadeleri alınmıştır.

66. Ayrıca Hükümet Stevens Soruşturmasını yürütenlerin Başvurucuyu mümkün olduğunca tam olarak bilgilendirmek için önemli çabalar harcadığını da ileri sürmüştür. Buna karşın Başvurucu, polisle ya da soruşturmayı yürütenlerle bir araya gelmeyi reddederek soruşturma ile işbirliği yapma konusundaki isteksizliğini defaatle göstermiştir. Bu koşullar altında Hükümet, temelde başvuranın kocasının ölümü ile ilgili olmayan ilk iki Stevens Soruşturmasının 2. maddeden kaynaklanan usuli gereklilikleri karşılamasına rağmen üçüncü Soruşturmanın cinayetle ilgili olduğu ve oldukça kapsamlı, titiz bir biçimde yürütüldüğünü ileri sürmüştür. Hükümet, üçüncü Soruşturmanın olaylardan birkaç yıl sonra gerçekleştirildiğini, ivedilik ve makul özen gerekliliklerini karşılamadığını ise kabul etmiştir.

B. Mahkeme'nin Değerlendirmesi

1. Genel İlkeler

67. Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında olan yaşam hakkının korunması yükümlülüğü, Devlet'in 1. madde kapsamında genel görevi olan "*kendi yetki alanları içerisinde herkese AİHS'de tanımlanan hak ve özgürlükleri tanıması*" ile bağlantılı olarak yorumlandığında, bireylerin kuvvet kullanılması sonucunda öldürüldüğü durumlarda, etkin bir resmi soruşturma yapılmasını gerektirmektedir (*bakınız; mutatis mutandis/gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla, 27 Eylül 1995 tarihli McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık Kararı, Seri A no. 324, s. 49, § 161, ve 19 Şubat 1998 tarihli Kaya/Türkiye Kararı, Yargılama ve Karar Raporları 1998-I, s. 324, § 86*). Bu tip bir soruşturmanın temel amacı, yaşama hakkını koruyan iç hukuk kurallarının etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak ve devlet görevlileri ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bu kişilerin sorumlulukları altında meydana gelen ölümler için hesap verebilirliklerini güvence altına almaktır. Bu amaçları gerçekleştirecek bir soruşturmanın ne şekilde yürütüleceği olayın şartlarına göre değişiklik gösterebilir. Yine de koşullar ne olursa olsun yetkililer, herhangi bir soruşturma işlemini yapmak için mağdurun en yakın akrabasının girişimde bulunmasını ya da bir şikâyetin yapılmasını beklemeden olaydan haberdar olur olmaz harekete geçmelidirler (*bakınız, örneğin; İlhan/Türkiye no.22277/93, AİHM 2000-VII, prg.63*).

68. Devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen yasadışı bir öldürme olayına yönelik bir soruşturmanın etkin olabilmesi için soruşturmayı

yürüten ve soruşturmadan sorumlu olan kişilerin suça karıştığı sanılan kişilerden bağımsız olması da gerekmektedir (bakınız, örneğin; 27 Temmuz 1998 tarihli *Güleç/Türkiye kararı*, *Raporlar 1998-IV*, §§ 81-82; *Ogur/Türkiye kararı*, [GC] no. 21954/93, AİHM 1999-III, §§ 91-92). Anılan kişiler arasında hiyerarşik veya kurumsal bağlantı olmaması bağımsızlık için tek başına yeterli değildir, soruşturmayı yürüten kişilerin fiilen de bağımsız olması gerekir (bakınız, örneğin; 28 Temmuz 1998 tarihli *Ergi/Türkiye kararı*, *Raporlar 1998-IV*, §§ 83-84, ve son Kuzey İrlanda kökenli davalar, örneğin, *McKerr/Birleşik Krallık*, no. 28883/95, § 128, *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, no. 24746/94, § 120, ve *Kelly ve diğerleri/Birleşik Krallık*, no. 30054/96, § 114, AİHM 2001-III).

69. Ayrıca böylesi olaylarda soruşturma, mevcut koşullar altında güç kullanmanın haklı olup olmadığının belirlenmesini (örneğin, *Kaya/Türkiye*, yukarıda bahsedilen, s. 324, 87. paragraf) ve sorumluların tespit edilerek cezalandırılabilmesini (*Ogur/Türkiye*, yukarıda bahsedilen 88. paragraf) mümkün kılacak şekilde de etkin olmalıdır. Bu, soruşturmadan sonuç alınmasına değil başvurulacak araçlara, yöntemlere ilişkin bir yükümlülüktür. Yetkililer olayla ilgili olarak -diğerlerinin dışında- görgü tanıklarını, adli tıp delillerini ve uygun düştüğü durumlarda da yaralanmanın tam ve kesin bir kaydını ayrıca ölüm sebebi dâhil klinik bulguların objektif analizini sağlayacak bir otopsiyi de içeren delilleri güvence altına almak için mümkün olan makul adımları atmalıdır (bakınız, örneğin; *Salman/Türkiye* [GC], no. 21986/93, AİHM 2000-VII, § 106; *Tanrikulu/Türkiye* [GC], no. 23763/94, AİHM 1999-IV, § 109; 14 Aralık 2000 tarihli *Gül/Türkiye kararı*, 22676/93, § 89, açıklanmamış).

Soruşturmada ölüm sebebini ve sorumlu kişi veya kişileri tespit etme yeteneğine zarar verecek herhangi bir eksiklik bu standardın karşılanamaması riskini ortaya çıkaracaktır (ölümcül güç kullanılmasına doğrudan doğruya katılmış güvenlik güçlerinin tanıklığa zorlanması konusundaki başarısızlık için son Kuzey İrlanda kökenli davalardan örneğin; *McKerr/Birleşik Krallık kararı* yukarıda bahsedilen 144. paragrafına ve *Hugh Jordan/Birleşik Krallık kararı* yukarıda bahsedilen 127. paragrafına bakınız).

70. Bu bağlamda yükümlülük, bir ivedilik ve makul özen gerekliliğini de içermektedir (bakınız; 2 Eylül 1998 tarihli *Yaşa/Türkiye kararı*, *Raporlar 1998-IV*, ss. 2439-2440, §§ 102-104; *Çakıcı/Türkiye kararı* [GC], no. 23657/94, AİHM 1999-IV, §§ 80, 87 ve 106; *Tanrikulu/Türkiye kararı*, yukarıda bahsedilen, § 109; *Mahmut Kaya/Türkiye kararı*, no. 22535/93, AİHM 2000-III, §§ 106-107). Bir soruşturmada belirli bir durumda ilerlemeyi engelleyen güçlükler veya zorluklar olabilir. Yine de ölümcül kuvvet kullanılmasıyla ilgili bir soruşturmada yetkililerin ivedilikle hareket etmesinin, kamunun, hukukun üstünlüğüne, yasadışı eylemlere tolerans gösterilmediğine ya da herhangi bir usulsüzlüğün ortaya çıkmasının engellenmediğine yönelik güveninin sürdürülmesi açısından genelde zorunlu olduğu kabul edilmektedir (örneğin, bakınız; *Hugh Jordan/Birleşik Krallık kararı* yukarıda bahsedilen 108, 136 - 140. paragraflar).

71. Aynı sebeplerle, teoride olduğu kadar uygulamada da hesap verebilirliğini güvence altına almak için soruşturma ve sonuçları üzerinde yeterli bir kamusal denetim bulunmalıdır. Söz konusu kamusal denetimin derecesi davadan davaya farklılık gösterebilir. Yine de bütün davalarda en azından mağdurun en yakın akrabasının yasal çıkarlarını koruması için gerekli olduğu ölçüde soruşturmaya dâhil edilmesi gerekmektedir (bakınız; yukarıda bahsedilen *Gü-*

leç/Türkiye kararı, s. 1733, § 82; *Ogur/Türkiye kararı*, § 92; *Gül/Türkiye kararı*, § 93; ve Kuzey İrlanda kökenli son davalar, örneğin; *McKerr/Birleşik Krallık*, § 148).

2. Genel İlkelerin Mevcut Davaya Uygulanması

72. Mahkeme, Patrick Finucane'nin 12 Şubat 1989'daki ölümünü takiben RUC tarafından bir soruşturma açıldığını hatırlatır. Bu soruşturma herhangi bir dava ile sonuçlanmamıştır. Soruşturma 6 Eylül 1990'da açılmış ve aynı gün kapatılmıştır. İki Polis Soruşturması -Stevens 1 ve 2- 1989 - 1990 ve 1993 ve 1995 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Stevens 3 olarak adlandırılan bir üçüncü soruşturma 1999 yılında başlatılmıştır. Bu soruşturma halen daha devam etmektedir. 23 Haziran 1999'da Patrick Finucane'nin kasten öldürülmesi nedeniyle William Stobie'ye karşı bir ceza davası açılmıştır. Bu davada savcılık kanıt sunmadığı için jüri, 26 Kasım 2001 tarihinde delil yetersizliği nedeniyle sanığın suçlu olmadığına karar verilmiştir.

73. Başvurucu yapılan işlemlerin, Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan usuli yükümlülükleri karşılamadıkları gerekçesiyle çok sayıda şikâyetle bulunmuştur. Mahkeme Hükümetin başvurucu tarafından yapılan bütün eleştirileri kabul etmemesine rağmen anılan işlemlerin gerekli korumayı sağlamakta büyük ölçüde başarısız olduğunu kabul ettiği işaret eder.

(i) Polis Soruşturması

74. Polis soruşturmasıyla alakalı olarak Mahkeme, ilk olarak soruşturmanın ölümden sonra derhal başladığını ve olay yerindeki suçla ilgili delillerin muhafaza altına alınması için gerekli adımların atıldığına işaret eder. Cinayetle ilgili herhangi bir suçlama yapılmasına yol açmasa da olayda kullanılan araba ve silah bulunmuştur. Öldürme eyleminin faili olduğuna inanılan Kraliyet yanlısı paramiliterlerden birkaç şüphelinin ifadesi alınmıştır. Soruşturmayı yürütmekle görevli polis memuru, cinayetin asıl faillerinin, aralarında bulunduğu oldukça emin olduğunu ifade etmesine rağmen, dava açılmasını destekleyecek yeterli kanıt bulunmamaktaydı.

75. Polis tarafından yürütülen ilk soruşturmada Patrick Finucane'nin Kraliyet yanlısı paramiliter gruplarca hedeflenmesinde güvenlik güçlerinin muhtemel işbirliğinin ne ölçüde araştırıldığı açık değildir. Cinayette kullanıldığına inanılan bir silah UDR'den çalınmıştır. Bir UDR üyesi hırsızlıktan ve UFF üyeleri silahı bulundurmaktan dolayı mahkûm edilmiştir. Dolayısıyla silahın güvenlik güçleri vasıtasıyla Kraliyet taraftarlarının eline geçtiği açıktır. Buna karşın soruşturmada, olayı soruşturmakla görevli olan polisler cinayet ile bağlantılı olarak ifadesi alınan 14 kişiden hiçbirinin güvenlik güçleri ile herhangi bir bağlantısının bulunmadığını belirtmişlerdir. Oysa ki; polise yönelik işbirliği iddiaları, özellikle Patrick Finucane'nin müvekkilleri aracılığıyla RUC tarafından yapılan tehditler, oldukça erken aşamada dile getirilmiştir.

76. Polis soruşturması, Başvurucunun kocasına yönelik tehditlerde bulunduğu kuşku olduğu polis gücünün bir parçası durumundaki RUC görevlileri tarafından yerine getirilmiştir. Bu kişilerin hepsi kendilerine yönelik herhangi bir disiplin ya da ceza soruşturması başlatılması yetkisine sahip olan RUC Emniyet Müdürünün sorumluluğu altındadır (bakınız yukarıda 55. prg.). Anılan sebeplerle soruşturma işlemlerinin bu yönüyle alakalı olarak, işbirliği

olasılığının yeterince detaylı ve etkin araştırıldığına yönelik ciddi nitelikteki şüphelerin artmasına neden olan bir bağımsızlık eksikliği bulunduğu söylenebilir.

(ii) Adli Tabip Tarafından Yürütülen Soruşturma

77. İngiltere ve Galler'de olduğu gibi Kuzey İrlanda'da da ölüme yönelik soruşturmalar adli tabipler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu soruşturmalar, adli tabip olarak adlandırılan bağımsız yargı görevlileri tarafından şüpheli bir ölümü çevreleyen olayları belirlemek amacıyla normalde bir jüri ile birlikte toplanılarak yapılan kamusal soruşturmalarlardır. Adli tabipler tarafından verilen usule ilişkin kararlar ve jürinin verdiği herhangi bir yanlış talimat Mahkemelerin yargısal incelemesine tabidir. Bu yüzden soruşturma süreçlerinin yasallığı ve uygunluğu konusunda güçlü garantiler bulunmaktadır. Mahkeme, McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık davasında (yukarıda bahsedilen s.49, prg.162) üç IRA şüphelisinin Cebelitarık'ta SAS komandoları tarafından vurulup öldürülmesine yönelik yapılan soruşturmanın, 2. maddenin içerdiği usuli yükümlülükleri karşıladığına karar vermişti. Zira anılan soruşturmada ölümü çevreleyen olaylar detaylı bir şekilde incelenmiş ve ölenin yakınlarının operasyona karışmış kişileri sorgulama ve çapraz sorguya tabi tutmasına imkân sağlanmıştı. Yine de Kuzey İrlanda kökenli birkaç davada yapılan (yukarıda bahsedilen *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, *McKerr/Birleşik Krallık*, *Kelly ve diğerleri/Birleşik Krallık* kararlarına bakınız) soruşturmayla karşılaştırıldığında söz konusu davadaki soruşturmanın etkinliğinin bir dereceye kadar istisnai olduğu söylenebilir. Zira McCann davasında yürütülen soruşturmanın ivediliği ve titizliği, olayla bağlantılı önemli gerçeklerin başvuruçunun oldukça yetenekli yasal temsilcisinin aktif katılımıyla incelenmiş olduğu hususunda Mahkeme'de herhangi bir şüphe bırakmamıştı.

78. Ancak bu davada Adli Tabip tarafından yürütülen soruşturma yalnızca cinayeti çevreleyen birincil olaylarla sınırlı kalmıştır. RUC ya da güvenlik güçlerinin diğer birimlerine yönelik işbirliği iddialarıyla alakalı soruşturma yapılmamıştır. Ayrıca Adli Tabip, konuyla ilgisiz olduğunu kabul ettiğinden, başvuruçunun kocasına yönelik olarak polis tarafından yapılan tehditler hakkında açıklamada bulunmasına da izin vermemiştir. Hâlbuki sonraki olayların da gösterdiği gibi Özel Büro veya güvenlik güçlerinin diğer birimleri için çalışan muhbirlerin Patrick Finucane'e yönelik saldırı hakkında bilgisi olduğu ya da saldırıya yardım ettiğini gösteren, yetkililerin cinayeti bildiği ya da göz yumduğu şüphelerini destekleyen emareler bulunmaktaydı (William Stobie ve Brian Nelson ile alakalı prg. 16, 25 ve 36'ya bakınız). Adli Tabip tarafından yürütülen soruşturma ailenin ve kamunun ciddi yasal kaygılarını ifade etmesini sağlamada oldukça başarısız olmuştur. Ayrıca bu soruşturmanın olayın etkin soruşturulmasına ya da sorumluların belirlenerek yargılanmasına imkân sağladığı da kabul edilemez. Açıklanan nedenlerle Adli Tabip tarafından yürütülen bu soruşturma, 2. maddenin gereklerini karşılamakta yetersiz kalmıştır.

(iii) Stevens Soruşturmaları

79. Mahkeme, yetkililerin Kraliyet yanlısı gruplar ile güvenlik güçleri arasındaki işbirliğine yönelik iddiaların neden olduğu kaygılara cevap olarak Kuzey İrlanda'nın dışında görev yapan kıdemli bir polis memurunun başkanlık ettiği özel polis soruşturmaları yaptırıldığını hatırlatır. İlk iki soruşturmanın belki gizli bilgilerin ortaya çıkarılması açısından faydalı olsalar da, Finucane'nin ölümünün soruşturulmasıyla gerçekten ilgili olup olmadığı ve

anılan ölüme yönelik dava açılmasını sağlayacak bir perspektif sağlayıp sağlamadığı belli değildir. Her halükarda raporlar kamuya açıklanmamış ve başvuru asla bilgilendirilmemiştir. Bu yüzden anılan soruşturmalar kamusal denetim için gerekli unsurlardan ve ailenin erişebilirliğinden yoksundur.

80. Hükümet Finucane cinayetini araştıran ve en son soruşturma olan Stevens 3'ün, olaydan yaklaşık 10 yıl sonra başladığını kesin bir biçimde kabul etmiştir. Söz konusu durum etkin soruşturmanın ivedilikle başlanma ve makul bir özenle yürütülme gerekliliğiyle uyumlu değildir. Ayrıca soruşturmanın kapsamı ve yakın zaman önce kısa bir özeti yayınlanmış olsa bile nihai raporun kamuya açıklanıp açıklanmayacağı da belli değildir. Bu eksiklikler ışığında Mahkeme, başvurucunun sürece erişemediği ve soruşturmanın (RUC'un yerini alan) Kuzey İrlanda'daki Polis Hizmetleri Teşkilatından bağımsız yürütülmediğine ilişkin iddiaları daha fazla incelemeyi gerekli bulmamaktadır.

(iv) DPP

81. Başvurucu ayrıca DPP'nin de bu davada bağımsız davranmadığını iddia etmiştir. Mahkeme daha önceki davalarda muhtemel herhangi bir suçla ilişkin dava açılıp açılmayacağına karar verme sorumluluğuna sahip adli görevli olan Kamu Davaları Başsavcısı'nın vereceği kararlar için gerekçe sunmak zorunda olmadığını fark etmiştir. Nitekim bu davada da kovuşturmaya yer olmadığına karar verilirken gerekçe gösterilmemiştir. Kuzey İrlanda da DPP'yi kararlarında gerekçe göstermeye zorlayacak herhangi bir yargısal denetim yolu bulunmamaktadır. Adli Tabip tarafından yürütülen soruşturmalarda jürinin ölümün yasal olmayan yollardan meydana geldiği yönünde karar verebildiği, İngiltere ve Galler'de ise Mahkemeler bu tür bir hüküm ışığında Kamu Davaları Başsavcısını kovuşturma yapmama kararını yeniden gözden geçirmeye zorlayabilmekte ve gerekçelerin yeterli olup olmadığını denetleyebilmektedir. Bu denetim imkânı, jürinin bir ölümün yasallığı hakkında bir hüküm yayınlamasına artık izin verilmeyen Kuzey İrlanda da bulunmamaktadır.

82. Mahkeme muhtemelen Finucane cinayete karışmış kişilerin yargılanmamalarıyla alakalı kararların alındığı 1990-1991 ve 1995 tarihlerinde aslında ne olduğunu belirlemenin bu aşamada mümkün olmadığını düşünmektedir (bakınız yukarıdaki 16 ve 27. paragraflar). Buna karşın polis soruşturmasının kendisi bağımsızlık açısından şüpheye açıktır. Ayrıca bu soruşturma kamusal denetime uygun da değildir. Yargılama yapılıp yapılmayacağına karar verecek görevlilerin karar alırken bağımsız bir görünüm sergilemeleri de artan bir öneme sahiptir. Mahkeme, Hugh Jordan/Birleşik Krallık davasında (yukarıda bahsedilen karar 123. paragraf) tartışmalı davalarda yargılamama kararlarının gerekçesiz oluşunun kurbanın ailesini kendileri açısından hayati önemdeki bir konu hakkındaki bilgiye erişimden mahrum bırakabileceğini, kamunun güveninin kaybolmasına neden olabileceğini ve kararın hukuksal açıdan incelenmesini zorlaştırabileceğini gözlemlemiştir.

83. Her halükarda işbirliği şüphelerinin varlığına rağmen, söz konusu dönemde soruşturma yapılmamasına yönelik olarak verilen çeşitli kararlar için geçerli herhangi bir sebep bulunmamaktadır. Ayrıca ne başvurana ne de kamuoyuna hukuka uygun davranıldığına dair güven verebilecek herhangi bir bilgi sağlanmamıştır. Söz konusu bilginin başka şekillerde elde edilebilmesi mümkün olmadığı sürece böylesi bir durumun 2. maddenin gerekleri ile

uyumlu olduğu düşünülemez. Bu davada da anılan bilginin başka bir şekilde elde edilebilmesi mümkün değildir.

(v) Karar

84. Mahkeme Patrick Finucane'nin ölümüne ilişkin soruşturma süreçlerini, güvenlik güçlerine yönelik işbirliği iddialarına ilişkin etkin ve ivedi bir soruşturma sağlama açısından başarısız bulmaktadır. Sonuç olarak soruşturma, Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan usule ilişkin yükümlülüğü karşılamakta başarısız olmuş ve madde ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNE İLİŞKİN BAŞVURU

85. Sözleşme'nin 41. maddesi şunu öngörmektedir:

"Sözleşme ve protokollerin ihlal edildiğine karar verilmiş ve Yüksek Sözleşmeci Taraf iç hukukta bu ihlali ancak kısmen telafi etmişse, Mahkeme, gerek gördüğü takdirde, zarar gören tarafın zararının hakkaniyete uygun bir surette tazmin edilmesine hükmeder."

A. Zarar

86. Başvurucu maddi olmayan zararlar için hükmedeceği miktarı Mahkeme'nin hakkaniyet temelinde belirlemesini talep etmiştir. Buna karşın Başvurucu zararları için verilecek herhangi bir tazmin hükmünün diğer Kuzey İrlanda kökenli davalarda (yukarıda bahsedilen Hugh Jordan, Mc Kerr, Kelly ve diğerleri ile Shanaghan davaları) olduğu gibi, devletin, Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan soruşturma yükümlülüğünü sona erdirecek bir durum olarak kabul edilebileceğine ilişkin endişelerini belirtmiştir. Başvurucu bu konuda Jonathan Mc Kerr tarafından iç hukukta yapılan başvuru üzerine iç hukuk mahkemesi tarafından benimsenen yaklaşıma atıf yapmaktadır. Anılan davada AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan usuli yükümlülük ihlalinin devam ettiği için taraf devleti soruşturmanın etkinliğinin sağlanmasına zorlamak amacıyla bir mahkeme emri çıkarılması gerektiği yönünde bir deklarasyon yayınlama kararı almıştı. Mc Kerr tarafından bu karara dayanarak yapılan başvuru, Kuzey İrlanda Yüksek Mahkemesi tarafından 26 Temmuz 2002 tarihinde AİHM'nin adil tazminata hükmetme yetkisini bir davayı etkin soruşturmanın gerçekleştirilmesi yoluyla yeniden kurulması olasılığını tasavvur ederek uygulayamayacağı, bu nedenle devam eden yükümlülüğün Mahkeme kararını yayınladığında sona ereceği gerekçesiyle reddedilmişti. Bu karar, Kuzey İrlanda Temyiz Mahkemesi tarafından 10 Ocak 2003'de bozulmuştur. Anılan kararın, bozmaya karşı Kraliyet tarafından yapılan itiraz nedeniyle Lordlar Kamarasında beklediği anlaşılmaktadır. Başvurucu ulusal düzeyde bir soruşturma yürütülmesini tehlikeye atacak bir tazmin kararı istemediği için, Mahkemedен, yalnızca tazmine hükmedilmesinin Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan hakları sona erdirmeyeceğini belirtmesini talep etmiştir. Bu nedenle de Başvurucu şayet Yüksek Mahkeme'nin yukarıda bahsedilen yaklaşımını kabul etmek anlamına gelecekse Mahkeme'nin hakkaniyete uygun bir tazminata hükmetmemesini istemiştir.

87. Hükümet Başvurucuya Cezai Zararları Tazmin Kurumundan yaklaşık yarım milyon poundluk önemli bir miktar ödeme yapıldığını ve başvurucunun manevi zararlarını talep etmek isteyip istememe açısından belirgin bir

duygu karmaşası sergilediğini ifade etmiştir. Buna göre Başvurucu'nun ana amacı Mahkeme'den Hükümete karşı bir karar almaktır ve böylesi bir karar tatmin için yeterli olacaktır.

88. Mahkeme Sözleşme'nin 2. maddesine ilişkin usuli yükümlülüğün ihlaline karar verdiği diğer benzeri davalarda maddi olmayan zararların tazminine hükmettiğini hatırlatır (bakınız yukarıda bahsedilen Hugh Jordan, McKerr, Kelly ve diğerleri ve Shanaghan davaları). Hükümetin bahsettiği tazminat resmi soruşturmadaki eksiklikler ile ilgili olmayıp, bu nedenle de maddi olmayan zararların tazminine engel değildir.

89. Mahkeme, başvurunun iç hukukta etkin soruşturma yürütülmesi yönünde karar verilmesiyle ilgili görüşlerine ilişkin olarak, öncelikle 2. maddenin bu şekilde ihlali halinde bir cevap olarak taraf devletin ölümle ilgili yeni bir soruşturma gerçekleştirmesine yönelik herhangi bir imada bulunmadığını belirtir. Zaten Mahkeme bazı kararlarında böyle bir şeyin yapılmasını açıkça reddetmiştir (16 Temmuz 2002 tarihli Ülkü Ekinci/Türkiye kararı no.2760/195, prg. 179). Ayrıca mevcut davada böylesi bir kararın uygun olacağı da düşünülemez. Böylesi davalarda gelecekte yapılacak bir soruşturmanın, sonuç verici bir biçimde yürütülebileceği ya da ne kurbanın ailesine giderim ne de daha geniş halk kitlelerine hesap verebilirlik ve şeffaflık açısından bir fayda sağlayacağı varsayılmaz. Zamanaşımı, kanıtların etkinliğinin kaybolması, tanıkların bulunabilirliği gibi hususlar böylesi bir soruşturmayı kaçınılmaz bir biçimde önemli hususların kanıtlanması ya da şüphelerin ortaya konulması açısından yetersiz hale getirebilir ve sonuçsuz bırakabilir. Nitekim Mahkeme, akrabalarının kurbanın kaderi veya cesedinin yeri hakkında net bir bilgisi olmamasından kaynaklanan belirsizlik nedeniyle acı çektiği ve daha fazla şeyin tehlike olduğunun ileri sürülebileceği kayıplara ilişkin davalarda bile yeniden soruşturmanın başlatılmasının gerektiği yönünde bir açıklama yayınlamayı reddetmiştir (18 Haziran 2002 tarihli Orhan/Türkiye davası no 25656/94, prg.451). Sözleşme'nin 46. maddesine göre her davada verilecek kararın uygulanması amacıyla neler yapılması gerektiğini açıklamak, daha ziyade Bakanlar komitesinin görevidir (mutatis mutandis, 1 Nisan 1998 tarihli Akdivar ve diğerleri/Türkiye kararı, Raporlar 1998-II, s.723, prg.47).

90. Özetle Mahkeme bu davada başvuru tarafından talep edilen beyan ya da açıklamaları yapmayacaktır. Başvurucu bu olayda herhangi bir zararın ödenmesini istemediği için tazminat taleplerini geri çektiği kabul edilerek karar verilecektir.

B. Masraf ve Giderler

91. Başvurucu davanın 1995'teki başlangıcından beri katma değer vergisi dâhil yapılan hukuksal işler için 94, 020.22 Pound masraf ve harcama yapıldığını iddia etmiştir. Bu rakam kıdemli bir avukat tarafından yapılan 207 saatin üzerindeki çalışmaya karşılık 31, 385.75 Pound ücreti, bir avukat asistanı tarafından yapılan 117 saatin üzerindeki çalışmaya karşılık 6, 580 Poundluk ücreti, bir kıdemli danışman avukatın 29, 375 Poundluk ücretini ve orta kademe hukuk danışmanının 19, 583.32 Poundluk ücretini kapsamaktadır.

92. Hükümet rakamın fahiş olduğunu ileri sürmüştür. Dava karmaşık olmasına rağmen hukuksal sorunların çoğu Kuzey İrlanda kaynaklı diğer da-

valarla benzerdir. 300 saatin üzerinde avukat ve artı olarak iki danışman tarafından belirsiz saat çalışıldığı iddia edilmektedir. Hükümet çalışmada önemli ölçüde tekrara düşülmüş olması gerektiğini ve başvuranın makul ve gerekli olmayan bu yasal masrafları talep edemeyeceği kanaatinde dir.

93. Mahkeme kayda değer bir zamandır bekleyen bu davada birkaç defa yazılı dilekçe sunulmasının gerektiğini ve olgusal ve yasal olarak karmaşık olduğunun kabul edilebileceğini hatırlatır. Buna karşın hiçbir sözlü duruşma gerçekleştirilmemiştir. Bu yüzden Mahkeme iddia edilen ücretleri Birleşik Krallık kökenli diğer davalarla karşılaştırdığında yüksek bulduğu için anılan rakamların miktar olarak makul olduğuna ikna olmamıştır. Bu nedenle Mahkeme hakkaniyetli bir yaklaşımı göz önünde bulundurarak toplam 43.000 Euro + bu rakamın ödenmesi gereken katma değer vergisinin ödenmesine hükmediyor.

C. Temerrüt Faizi

94. Mahkeme temerrüt faizinin Avrupa Merkez Bankasının marjinal borç verme faiz oranı temelinde olmasının uygun olacağını ve bu orana %3'lük bir ilave yapılmasının uygun olacağını düşünüyor.

AÇIKLANAN SEBEPLERLE, MAHKEME OYBİRLİĞİ İLE

1. Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine
- 2.

a) Davalı Devletin, giderler ve masraflar için Başvurucuya ödeme tarihinde geçerli kur üzerinden Sterline çevrilmek üzere kararın Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrasına göre kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içerisinde 43.00 Euro ve bu rakamın tabi olabileceği herhangi bir vergiyi ödemesine,

b) Bu miktara yukarıda bahsedilen üç aylık sürenin dolmasından ödeme tarihine kadar geçen temerrüt süresinde Avrupa Birliği Merkez Bankasının marjinal borç verme faiz oranına üç puan eklenmesi sureti ile bulunacak bir oranda faiz yürütülmesine,

3. Başvurucunun geri kalan tazmin taleplerinin reddine karar vermiştir.

1 Temmuz 2003 tarihinde Mahkeme Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına uygun olarak İngilizce yazılı olarak tebliğ edildi.